

ЩАСЛИВІ ГОЛІ ЛЮДИ

КАТЕРИНА
БАБКІНА

КАТЕРИНА БАБКІНА

ЩАСЛИВІ
ГОЛІ
ЛЮДИ

ББК 84(4УКР)6
Б 12

Бабкіна, Катерина

Щасливі голі люди / Катерина Бабкіна. – Чернівці :
Meridian Czernowitz ; Книги – XXI, 2016. – 80 с.

ISBN 978-617-614-104-4

«Щасливі голі люди» – тематично об'єднаний цикл оповідань Катерини Бабкіної про щастя або, якщо точніше, про те, що стається з нами перед ним. Це історії про покоління тих українців, хто ще краєм життя застав совок і руїну по ньому, хто виріс і зміцнів як міг, радше не завдяки, а всупереч усьому, що з ними відбувалося; про те, як ці люди живуть тепер і взаємодіють зі світом, в якому – і війна, і любов, і еміграція, і Ханой, і Нью-Йорк, і мертві, і живі, і сліпі, і немудрі. І головне – про те, як з цим усім бути щасливим.

ББК 84(4УКР)6

Жодну частину з цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

Видання здійснено на замовлення
Міжнародної літературної
корпорації Meridian Czernowitz

© Катерина Бабкіна, 2016

© Meridian Czernowitz, 2016, видання українською мовою

© Сергій Майдуков, 2016, обкладинка

ISBN 978-617-614-104-4

Замість передмови від автора

...

...не забудь також сказати про тих, хто тобі ні в чому не дорогий,
хто тебе не любив або не беріг, хто на берег не допоміг зійти,
і також попроси за таких, які називаються пристрасно – вороги,
і звичайно за тих, котрі злі, слабкі, не такі, як хочеться, не як ти.
Теж обов'язково за тих скажи, хто у полі, в морі, в саду, в кіно,
хто упав, підстрибнув, присів, лежить, хто в садок дитячий вперше іде,
хто горить у пеклі, хто пік пиріг, хто купив костюм, хто розбив вікно,
хто сказав, що зробить, але не зміг, хто не знав куди чи не бачив де.
Краще називай їх на імена, щоби іменам не згубити лік –
ту, що дотепер все одна й одна, і того, хто нам ремонтує дах,
хто щодня паркується, як не слід, хто вкладається спати на правий бік,
хто збиває взимку зі сходів лід, хто зневажив страх, хто поліг в боях.
Над тобою вогник горить нічний, тихо у кімнаті і надворі.
Ти тепер прозорий, легкий, нічий, менший від комах, тонший від роси –
вирушай, потік; проростай, горіх; долети до того, хто нагорі,
не забудь, не схиб, розкажи про всіх і за всіх однакове попроси.

НОСИ І КРОСІВКИ

Коли батько був зовсім уже слабкий, і я приходила до нього в лікарню – так це тоді називалося, а було насправді просто місцем, де повільно помирають середньо затребувані цим світом люди, – він завжди, завжди мені казав: не роби з себе казна-що, носи кросівки. Він так наголошував, а може, просто мусив зробити вдих після кожного слова, але виходило, ніби за кожним з них був знак оклику: носи! кросівки!

І я уявляла їх окремо – носи і кросівки. Найкращі носи я бачила в церкві в поріздвяну неділю, коли ми з другом, німецьким діджеєм, з'їли LSD і прибилися до нічної служби на тепло: там красиво співали і було дужелюдно. Люди з візками, з малими дітьми, жінки в хустках і розціпнутих пуховиках, старі чоловіки, які впівголоса обговорювали свої справи, – від людей валила пара, стояв шепіт, запах, у людей блищали очі, від шапок, що їх зняли з морозу і тримали тепер в руках, на різних головах їжачилося наелектризоване волосся.

І з цього всього висувалися носи – великі, покручені, пористі, як гриби, або блискучі, гладенькі, наче зелені груші, носи ворушилися і більшали, носи прокладали собі повагом шлях у мороці й на товпі, тягли за собою похмурі обличчя і важкі тіла. Я тоді зачудовано дивилася на ті носи, дивилася без кінця, перед моїми очима громадився цілий неймовірний світ носів, а потім Андре, мій друг, зомлів і впав – і всі ці носи залементували і рушили до нас, рушили на мене.

З кросівками було простіше. Скільки себе пам'ятаю, кросівки стояли впокорено в коридорі: нерухомо, мовчки, безпечно. На них була своя окрема поличка, ціла поличка на дві пари кросівок: чорні дісталися мені ще від двоюрідного брата, але білі були вже зовсім мої, ми з батьком купили їх на базарі, коли мені виповнилося дванадцять, щоб я могла ходити на фізкультуру і не соромитися чорних старих хлопчачих кросівок. Але вийшло так, що на фізкультуру відтоді я не ходила ніколи. В роздягальнях у школі билися і крали речі, часом їх просто відбирали силою, навіть одяг, і вчителі закривали на це очі; хлопці зі старших класів безсоромно входили до дівочих роздягалень і видивлялися, в кого місячні, а тоді хапали безпомічну малу в самих трусах,

з яких безнадійно стирчали зім'яті крильця, іноді не зовсім чисті, і виносили її в коридор. У дванадцять я захворіла і тому не дізналася, що відбувалося в роздягальнях для тих, кому чотирнадцять і більше, – захворіла, власне, щойно ми купили ті кросівки. Коли після грипу в мене почалося запалення суглобів, був кінець жовтня, і з безкінечним болем, таким, ніби тебе ламають, та температурою під сорок мені назавжди засоціювалося жовте, жовте і коричневе, мертвотні, злі кольори, скроплені блиском скупого, проте щоденного дощу; а з лікарні я повернулася додому й, відповідно, до школи аж у квітні і відтоді тягла ліву ногу, і ліву руку теж не могла як слід підняти, цього, правда, було зовсім не видно – ви часто бачили на щодень, аби хтось брав і отак до кінця піднімав угору пряму ліву руку? От і я з цим не стикалася. Від занять спортом я була звільнена до скону. Щоразу відтоді, коли щось таке ставалося в роздягальні, я все думала: як мені пощастило, як же мені пощастило.

Кросівки – і чорні, й білі – я викинула, разом із батьковими речами і, правду кажучи, більшістю меблів, коли залишилася нарешті зовсім сама, викинула з якоюсь полегкістю навіть – мовби разом із радянськими меблями, поганими речами

і кепським взуттям можна було позбутися і всього, серед них пережитого. Але було не можна.

Відділення диспансеру, де в самому кінці опинився батько, стояло просто серед парку: колись тут були мисливські угіддя шляхтичів, качки, хорти, меткі кулі і швидкі коні з манірними вершниками сновигали між дубів та грабів, а по тому лишилися самі тільки дуби й граби, між ними зробили кілька доріжок з такого собі асфальту, і якийсь час це називалося парком розваг, але з розваг там був тільки тубдиспансер і кілька неочікуваних гойдалок у заростях. Там – це називалося «на качелях» – збиралися безнадійні представники місцевої молоді: вони навідувалися ночами на смітники тубдиспансеру за шприцами, відразу на місці їх використовували і, природно, поверталися знову ж таки до тубдиспансеру вже як відносно постійні (ніхто так чи сяк не затримувався там надовго) пожильці. Такий був їх кругообіг у природі. Шприци, які за кількістю тубіків (так лагідно казали на них медсестри) виписувала на диспансер зовсім молода тоді держава, використаними збирали інші і невдовзі опинялися теж серед тубіків, нарешті заслуживши право використовувати ті шприци першими.

Вони ніколи мене не чіпали, навіть не гукали. Діставшись парку, я вже накульгувала зовсім від-

верто: це був кінець дня, довгі березневі сутінки спускалися звідкись згори, вологі, висли на гіллі старих дерев. Я носила куртку з поясом і чобітки на підборах, і через ці підбори накульгувала ще сильніше, ніхто й не зважав на мене, поки я довго, довго, безкінечно довго йшла прямою розбитою алеєю повз оці «качелі» до найдалшого корпусу.

Зранку я ходила на пари в музучилище, хоча сенсу, глянувши правді у вічі, в цьому не було ніякого, крім хіба убогої, але корисної стипендії: грати пристойно зі своєю рукою я не могла ні на чому, а вчительок музики, сольфеджіо і хорових співів училище щороку й без мене випускало стільки, що навіть якби всі в місті вирішили присвятити себе раптом вивченню гри на музичних інструментах, гармонії та хорових співів, то учні супроти вчителів усе одно опинилися би в меншості. Але зі школи в будь-якому разі краще було забратися, і батько дуже хотів, щоб я бодай десь вчилася, а до вибору тим, хто пішов зі школи в чотирнадцять, крім музучилища, були навчальні заклади при цементно-шиферному та деревообробному комбінаті.

Власне, деревообробного комбінату мені уникнути і так не вдалося. Після пар я йшла на роботу до крамниці; мені дуже пощастило, що через

пари я заступала на зміну по дванадцятій: люди, в яких хтось помер, зранку зазвичай бігали в РАГС та соцзабез, домовлялися зі священником, викупували місце на кладовищі, залагоджували інші формальності – й тільки потім потрапляли до нас, тобто потрапляли до мене – це важливо, бо заробляли ми з продажу. Все, на що в умовах запалії в колапс торгівлі йшла оброблена комбінатом деревина, це були труни.

Сідати на роботі було не можна – зрештою, все, на що було можна сісти, це були труни, чорні і жовті, лаковані, оббиті зсередини тканинами або зовсім прості, схожі на ящики для інструментів, що їх ще за радянських часів тримала баба на дачі. Потім часи радянські минули, з ними якось невловимо на користь когось спритнішого минула бабина дача, тоді й сама баба минула, а ящик один такий ще довго стояв у нас вдома, накритий, щоправда, якимось килимом. Дитиною я думала, що в тому ящику й лежить сама баба, бо куди вона інакше ще би ділася, на похороні я не була, дешевої нелакованої труни не бачила, але про щось, очевидно, здогадувалася. На кінець дня м'язи під моїм лівим коліном тремтіли від напруги, але я не сідала. І не накульгувала.

А потім, о шостій, я замикала крамницю, ховала ключ для горбатого Колі, свого вранішнього

напарника, і йшла додому. Там розігрівала батькові їжу й несла її через парк у лікарню. Тільки в парку, розділяючи свою таємницю з деревами та майбутніми тубіками на качелях, я робила нарешті лівою ногою менші кроки і не ставала навшпиньки, і припадала на неї так, як було не боляче та найзручніше (і найбільш помітно). Тубікам не було до мене, мабуть, саме через цю ногу ніякого діла, а дуби і граби теж нікому нічого не розказували, і тільки батько, який уже не міг виходити, але ще міг заздро стояти коло вікна і спостерігати за тими, хто ще виходив і кутив у закутку біля умовної огорожі, бачив, як я шкутильгаю через парк, і щойно я розгортала з газет банки з теплою картоплею в смальці і якимись принизливими сосисками, а іноді навіть м'ясом, заводив своїї:

- Не роби з себе казна-що, – казав він мені, і десь йому в грудях з хрипами ворухився і вмощувався страшний, певний себе звір, – носи кросівки, чуєш мене, кросівки! Носи! Хтось тебе полюбить, думаєш ти, за оті чоботи на пластмасових каблучках? Не за це полюблять, за інше.

Я приносила і приносила йому гарячу їжу щодня, і ліки, і книжки, аж доки він не міг уже ні читати, ні їсти, і навіть ліки були йому без сенсу,

в квітні чоботи змінилися на туфлі з доброго шкір-замінника, блискучі, під зміїну шкіру, потворні, якщо чесно, туфлі, і теж на підборі, і батько дивився на них, і все казав і казав до останнього, уже зовсім пошепки: носи. кросівки.

Полюбили мене й справді зовсім не за дешеві підбори і навіть не за силу, вигартувану ними, а радше – навпаки, всупереч їй, цій силі. Батько, звісно, так про це вже й не дізнався, але, певна річ, мав рацію.

КОСТЯ

Вийшло так, що в дитинстві сукні шив мені дід. До війни він щось там точив на верстатах, якісь досить точні деталі, пальці мав чутливі і обережні, а на війні втратив очі. Очі – не ноги, баба прийняла його радо, до війни були вони так собі, пара до танців, а по війні цілий дід, кремезний, теплий, справжній – хіба без очей – міг вважатися за сильно пощастило. Дід не лише гарно танцював, але й умів домовлятися, а тому якось та десь усе знаходив собі підробіток, переважно через товариство ветеранів читав у технікумах лекції. Лекції були з наукового комунізму, ну та менше з тим. Яюсь за тими лекціями дід навіть примудрився отримати заочно історичну освіту. Ходив усюди з тим тонким гучним патичком і в стильних окулярах, усі йому допомагали.

За верстатами дід дуже сумував. Верстат йому нагадувала бабина швейна машинка “Подільськ” з її металевим брязкотом і легкодоступними, змащеними солідолом механічними частинами: на

ній баба зшивала з попсутих підковдр простирадела, з протертих простирадел – наволочки, а з протертих наволочок – мішки для круп. Ніколи нічого вишуканішого за котоновий мішок на гречку баба не вшила та й не намагалася. Зрештою, вона була бухгалтером у Військторгу, це означало і гроші, і зв'язки – і одяг вона шила який хотіла в кого лише заманеться.

Дідові подобалося торкатися машинки, гладити її, обмацувати. Крутити потрошку ручку, слухати, як рухається голка, або ще підставляти під голку листок паперу і обмацувати потім залишені нею дірочки. На звук і дотик навчився дід заправляти нитку і відчувати довжину стіжка, швидкість руху голки, години і години витратив він на розуміння того, як за нехитрим рухом, оберт за обертом, сплітається нитка і робить різні шви. Цього всього я, власне, не знаю, тільки собі придумую: коли я народилася, сліпий дід пристойно вже шив.

Не знаю, кому як, а мені він особливо став у пригоді, коли розвалився Союз і у нас не було нічого взагалі, навіть їжі. Баба й дід вийшли вже на пенсію, а мама працювала в школі: вона викладала безнадійну літературу, бо з літератури ж ніхто не ходить навіть на репетиторство. Учні маму

дуже любили, приходили до неї з квітами ще багато-багато років по тому, як закінчували школу, але з квітів не проживеш.

Раніше шиття було дідовою лише парафією і виключно його ж забавою: він міг подарувати мені сорочку, акуратну, завжди добру за розміром, з бездоганно обметаними дірочками для ґудзиків, зелену або чорну; або часом вшити ляльку на руку – таку, в яку пхаєш пальці і можна робити ляльковий театр, ведмедя чи навіть слона. Рот і очі прострочені в них завжди були ниткою одного кольору – темно-коричневою, надійною, міцною.

А тут я взяла раптом діда в свої руки, і з того зробилася змова, теж міцна і надійна, така, що зблизила нас і дала обом тоді змогу не збожеволіти – і мені, в мої майже 9, і дідові, в його майже 70.

- Де тримає баба отрезі? – спитала я якось діда.

“Отрезів” – звитків добрих, гарних тканин – я знала, вдома з часів Воєнторгу було вдосталь. Діда бабині отрезі не цікавили, він любив прості і чесні тканини, найбільше – грубий катон. Але де отрезі лежать, дід, звісно, знав: удома він знав усе краще за всіх, якщо загубиш щось, завжди слід було питати діда, і він зразу й казав де і переважно не помилявся.

Я вибрала темно-бордовий оксамит або, як казали на нього, плюш. Мені здавався він розкішним, якимось таким, як у журналах Burda, що їх хтозна-звідки приносила мама погортати не надовго, на день-два щонайбільше. Бабі було вже тоді не до отрезів, вона торгувала на базарі цукром і крупами, відсипаючи потроху в ушиті нею ж колись мішки, щоби ми всі взагалі не зійшли на пси. Мама приходила зі школи і вчила англійську: в перспективі скласти якісь іспити в інституті післядипломної освіти і змінити фах здавалося їй вирішенням усіх проблем, англійську вчити хотіли тоді всі, вона довго воювала зі словами *wardrobe*, *obsolete* чи *education*, і потім навіть склала іспити, але мову так і не вивчила.

Ніхто, коротше, нам із дідом не заважав. Він довго й уважно слухав, яка мала бути сукня, пряма, так, але приталена (трошки) і з виточками на грудях (навіщо, Настько? – і дід сміявся), і щоби можна було підшити підплечники (спороті з котрогось із бабиних піджаків), і три ґудзички (я сама дошию), і круглий виріз, і рукави на три чверті, і вище коліна, але не сильно.

Дід обережно водив уздовж мене руками, обмацував плечі і стегна, і руки, і ключиці. Коли нікого не було вдома, ми згорнули килим, дід розсте-

лив на підлозі бордовий плюш і повзав по ньому, вирізаючи лише йому, дідові, зрозумілі шматки спеціально нагостреним з обох боків ножем, який він уже давно собі придумав і нагострив. На паркеті після цього лишилися засічки й подряпини, згодом там, під килимом, їх зробилося ще багато. Шив дід дуже повільно, але воно того вартувало.

На першій своїй шкільній дискотеці я мала найкращу сукню. Тоді ще модні були гольфи, щоби тільки закривали коліно; я обрізала якісь старі теплі чорні колготи, і дід на своїй машинці обметав мені верх, ці гольфи весь час сповзали, але з такою сукнею ніхто на це не зважав.

Дід не розпитував, як мені було в сукні. Дід спрагло чекав, якою ж мала бути ще одна.

За тим ми і провели три наступних роки. Я гортала журнали, які приносила мама, і переповідала дідові все, що бачила там, про тканини і фактури, фасони – виточки, лацкани, довжини, силуети. Разом ми гладили і обмацували бабині отрэзи – вибирали. А тоді чекали, поки всіх не буде вдома, згортали килим, розгортали черговий отрэз – і дід кроїв, навромацки, залишаючи на паркеті ці особливі шрами – я дотепер так і не лакувала його, цей паркет, килимів уже, ясно, немає, але затерті ногами де-не-де проступають кравецькі порізи. Дід був

мені найліпшим другом, знав усі мої думки й таємниці, і навіть пробачив, коли одну із суконь я продала однокласниці Мар'яні, я цим пишалася, а от дід чомусь не оцінив, в його радянську свідомість не вписувалася жодна несанкціонована торгівля. Звісно, я робила це й потім, але потайки, дід ніколи не питав, де та чи інша сукня і як часто я їх вбираю. Я підкидала гроші мамі – дрібними купюрами, в гаманець, ніби вони там і були, або ще казала, що знайшла на вулиці, або й просто витрачала сама, на тістечка, кока-колу, помаду і постери.

З часом суконь мені було треба все менше, в мене з'явилися джинси-кльош, і міняти можна було тільки сорочки, футболки і светри, все менше часу я проводила з дідом: йому не подобалася музика, що її я воліла слухати з кволого програвача-фм, та й все менше ставало думок, які я би наважилася з дідом розділити. Всі його історії були переслухані, баба стала немічна і вже нікуди не ходила торгувати, часом мовчки сиділа при дідові, він крутив собі потроху машинку, а баба дивилася на нього, ніби колись не надивилася і тепер надолужувала.

Сукні дід продовжував мені шити, все повільніше і повільніше, і всі вони, до останньої – для академконцерту в музичну школу – були пречудові.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка,
повну версію книги.